

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ภาคเกษตรกรรมเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของประเทศไทย รายได้หลักของประชากรมาจากการทำเกษตรกรรมที่ส่วนใหญ่ปลูกข้าวเป็นพืชหลัก จนสามารถครองอันดับ 1 ของประเทศ ผู้ส่งออกข้าว มีส่วนแบ่งตลาดถึงร้อยละ 25 ของปริมาณข้าวที่ผลิตได้ในโลก ข้าวจึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้เกษตรกรมีการเปลี่ยนแปลง วิธีการผลิตจากการทำนาเพื่อบริโภคเป็นการทำนาเพื่อต้องการเพิ่มผลผลิตต่อไร่จากการทำนา ปีละครั้งเป็นทำนาหลายครั้งในรอบปี โดยเฉพาะในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำและพื้นที่ในเขตพัฒนาระบบชลประทาน จากการมีสภาพภูมิประเทศอยู่ในเขตมรสุมเขตร้อนชื้น ทำให้มีความเหมาะสมต่อ การระบาดของแมลงศัตรูพืช ดังนั้นเกษตรกรจึงมีการนำสารกำจัดศัตรูพืชมาใช้เพื่อป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช พบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2536-2541 มีปริมาณการนำเข้าสารกำจัดแมลงและสารกำจัดวัชพืช จำนวน 25,140 29,718 32,248 42,198 42,240 และ 32,190 ตันตามลำดับ คิดเป็นมูลค่า การนำเข้าสาร กำจัดศัตรูพืชที่เพิ่มขึ้นรวม 10 เท่า ในระยะเพียง 20 ปีที่ผ่านมา จาก 581 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2520 เป็นกว่า 5 พันล้านบาท ในปี พ.ศ. 2540 ส่งผลให้จำนวนผู้ป่วยที่ได้รับพิษจาก สารกำจัดศัตรูพืช มีจำนวนสูงถึง 4,398 คน ในปี พ.ศ. 2541 แต่เมื่อพิจารณาจากตัวเลขรายงานการเจ็บป่วย จะพบว่าอัตราป่วยด้วยโรคพิษสารกำจัดศัตรูพืชในปี พ.ศ. 2541 ประมาณ 28.2 ต่อแสนประชากร ซึ่งน่าจะต่ำกว่าความเป็นจริง เพราะคงมีผู้ป่วยจำนวนมากที่ไม่ได้รับการตรวจวินิจฉัยโรค เนื่องจากไม่มีอาการเฉพาะเจาะจง จำนวนผู้ป่วยที่เพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือ และภาคกลาง ภาคเหนือเพิ่มขึ้นมากในจังหวัดพิษณุโลก เพชรบูรณ์ พิจิตร กำแพงเพชร อุทัยธานี และนครสวรรค์ ภาคกลางเพิ่มมากขึ้นที่จังหวัดชัยนาท สุพรรณบุรี และพระนครศรีอยุธยา ในจำนวนผู้ได้รับพิษที่ระบุชนิดของสารเคมีที่เป็นสาเหตุส่วนใหญ่ เกิดจากสารออร์กาโนฟอสเฟต คาร์บาเมต และสารกำจัดวัชพืช ตามลำดับ (สมิง เก่งเจริญ, และยุพา ลีลาฤทธิ์, 2541, หน้า 1, 6)

พิษจากสารกำจัดศัตรูพืช เป็นปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่งในประเทศไทยที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนตั้งแต่เกิดอาการเล็กน้อยจนรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต สารกำจัดแมลงศัตรูพืชสูตรโครงสร้าง ออร์กาโนฟอสเฟตและคาร์บาเมต จะออกฤทธิ์ไปยับยั้งการทำงานของเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรส เกิดการสะสมของอะซิติลโคลีนที่ซินแนปส์ของเส้นประสาททำให้เกิด การกระตุ้นปลายประสาทเพิ่มมากขึ้น อาการพิษจะเริ่มแสดงเมื่อได้รับสารเคมีเข้าปอดนานเกิน 12 ชั่วโมง อาการพิษในระดับเล็กน้อย ได้แก่ คลื่นไส้ ปวดศีรษะ วิงเวียน อ่อนเพลีย ม่านตาหด สันกระดูกบริเวณหน้าตา ลื่น กล้ามเนื้อหน้า อาการพิษระดับปานกลาง ได้แก่ เหนื่อย

ออกมาก น้ำตาไหล มวนในท้อง อาเจียน ชีพจรเต้นช้า มีอาการสั่นของกล้ามเนื้อทั่วร่างกาย อาการพิษระดับรุนแรง ได้แก่ หายใจลำบาก ท้องเสีย ปวดบวม ภาวะเขียวจากขาดออกซิเจน ชักหมดสติ และหัวใจหยุดทำงานในที่สุด อาการพิษสารกำจัดศัตรูพืชจะมีระดับความรุนแรงแตกต่างกันตามพฤติกรรมการใช้และการป้องกันอันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช สันติ บันเทิงจิตร (2538, หน้า 27) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเจ็บป่วยของเกษตรกรจากพิษสารกำจัดศัตรูพืชในจังหวัดที่มีอัตราป่วยสูงของเขต 9 พบว่า พฤติกรรม การใช้สารของเกษตรกรที่ไม่ถูกต้องมีผลโดยตรงต่อการเจ็บป่วยจากพิษ สารกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรเกินกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป ได้แก่ การใช้ปริมาณสารกำจัดศัตรูพืช มากกว่าฉลากกำหนด และการใช้สารหลายชนิดผสมกัน คิดเป็นร้อยละ 62.1 และ 52.6 ตามลำดับ พิบูลย์ มณีปกรณ์ (2543, หน้า 32-37) ศึกษาปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชผักในเขตอำเภอไทรน้อย จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ สวมชุดป้องกันสารเคมีในบางครั้งและไม่ได้สวมใส่ถุงมือขณะผสมสาร ไม่สวมแว่นขณะฉีดพ่นสาร และไม่ใช้หน้ากากป้องกัน คิดเป็นร้อยละ 75.5 83.0 93.6 และ 78.2 ตามลำดับ (พาลาภ สิงหเสนี, 2540, หน้า 64, 108-109 ; สมิง เก้าเจริญ, และยุพา ลีลาฤทธิ์, 2541, หน้า 220 – 221; Legaspi, 1988, p. 625)

การฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืชเป็นพฤติกรรมสุขภาพหนึ่ง มีความหมายครอบคลุมถึงพฤติกรรม ภายนอกต่าง ๆ ที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน และพฤติกรรมภายในที่เป็นความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด (วัลลา ดันตโยทัย, 2543, หน้า 29) แบบจำลองความเชื่อด้านสุขภาพ (health belief model) ของ เบคเกอร์ ดรachsแมน และเคิร์ท (Becker, Drachman & Kirscht, 1974) เป็นกรอบ แนวคิดที่สามารถอธิบายพฤติกรรมการป้องกันโรคของบุคคล ซึ่งพัฒนามาจากรูปแบบความเชื่อด้านสุขภาพของ โรเซนสต็อก (Rosenstock, 1974) โดยเชื่อว่าการที่บุคคลจะปฏิบัติ สิ่งใดเพื่อป้องกันตนเองจากโรคนั้น อย่างน้อยบุคคลนั้นจะต้องมีความเชื่อ 3 ประการ คือ (1) เชื่อว่าตนเอง มีความเสี่ยงต่อการเป็นโรคนั้น จากการศึกษาความเชื่อด้านสุขภาพ พฤติกรรมการป้องกันอันตราย และพฤติกรรมการใช้สารกำจัดศัตรูพืชกับอาการพิษจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการแพ้สารกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรม ป้องกันอันตรายจากการใช้สารกำจัดศัตรูพืช (อรพิน ไขอนันต์, 2541, หน้า 118) (2) เชื่อว่าการเกิดโรคอย่างน้อย จะก่อให้เกิดความรุนแรงต่อชีวิตหรือทำให้เกิดผลเสียหายต่อร่างกาย จิตใจ และสังคมของตนเอง จากการศึกษาความเชื่อ ด้านสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การรับรู้ความรุนแรงของพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (วิเชียร ศรีวิชัย, 2541, หน้า 69) และ (3) เชื่อว่าการปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง โดยลดโอกาสที่จะเกิดโรคหรือลดความรุนแรงของโรคที่จะเกิดขึ้นได้ ซึ่งการรับรู้ประโยชน์ต่อการปฏิบัติต้องมีน้ำหนักมากกว่าการรับรู้อุปสรรค ซึ่งได้แก่ ค่าใช้จ่าย ความไม่สะดวก ความเจ็บป่วย

ความอาย การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับโรคเอดส์กับพฤติกรรม การป้องกันโรคเอดส์ ของลูกเรือประมง ในจังหวัดชลบุรี พบว่าการ รับรู้ประโยชน์ – อุปสรรค ของการป้องกันโรคเอดส์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ นอกจาก การรับรู้ปัจจัยเหล่านี้แล้ว เบคเกอร์ และคณะ (Becker, et al., 1974 quoted in Rosenstock, 1974, 2(4), 328-335) ได้พัฒนา รูปแบบโดยเพิ่มเติม ปัจจัยร่วม (modifying factors) ซึ่งเป็น ปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือจากการรับรู้ ของบุคคลที่พบว่ามีอิทธิพลต่อการปฏิบัติในการป้องกัน โรค ได้แก่ ตัวแปรด้านประชากร ตัวแปร ด้านสังคมจิตวิทยา ตัวแปรด้านโครงสร้าง และปัจจัย กระตุ้นปฏิบัติ ได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสาร จากสื่อต่าง ๆ บัตรนัดจากแพทย์ การมีสมาชิก ในครอบครัวหรือเพื่อนบ้านเจ็บป่วย

จังหวัดลพบุรีตั้งอยู่ในเขตภาคกลางตอนบน ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 58 มีอาชีพด้านการเกษตร ปลูกข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก สามารถทำนาได้ทั้งนาปี และนาปรัง เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าทุ่งส่น้ำจากคลองชลประทาน จากการสำรวจพื้นที่สำหรับการ ทำนาปรังของประเทศไทย ปี 2539 พบว่าแหล่งผลิตสำคัญของข้าวนาปรังจะอยู่ในบริเวณที่ ลุ่มภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท และสุพรรณบุรี เกษตรกรผู้ทำนาจังหวัด ลพบุรี มีการใช้ปุ๋ยและสารกำจัดศัตรูพืชในปริมาณมากเกินความจำเป็น จนทำให้แมลงศัตรูพืช เกิดการดื้อต่อสารกำจัดศัตรูพืช จึงมีการเพิ่มปริมาณสารกำจัดศัตรูพืชในการกำจัดศัตรูพืชทำให้ เจ้าของแปลงนาซึ่งมีพื้นที่ทำนาในปริมาณมากไม่สามารถดูแลผลผลิตได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะ การฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช จึงมีความจำเป็นต้องจ้างบุคคลอื่นฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืชแทน ทำให้ประชาชนส่วนหนึ่งประกอบอาชีพรับจ้างฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืชตามมา ในการฉีดพ่น แต่ละครั้งนั้น ผู้รับจ้างฉีดพ่นและเกษตรกรต้องสัมผัสสารกำจัดศัตรูพืชอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึง เป็นสาเหตุสำคัญให้ผู้ใช้น้ำสารกำจัดศัตรูพืชเจ็บป่วยจนถึงขั้นต้องพักรักษาพยาบาลในโรงพยาบาล กันมาก จากอาการพิษสารกำจัดศัตรูพืช จากรายงานของกองระบาดวิทยา กระทรวง สาธารณสุข ในปี พ.ศ. 2542 พบว่ามีผู้ป่วยด้วยโรคหรือบาดเจ็บจากการประกอบอาชีพจำนวน 4,618 คน ตาย 31 คน โดยอัตราป่วยตายมากที่สุดเกิดจากพิษสารกำจัดศัตรูพืช ทั้งนี้ส่วนใหญ่ เกิดจากการปฏิบัติงานไม่ถูกต้อง ละเลยหรือไม่ตระหนักในการป้องกันรักษาสุขภาพ แผนพัฒนา สุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) จึงได้กำหนดให้การพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพของ ประชาชนและการสร้างความเข้มแข็งกลุ่มประชาคมด้านสุขภาพเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการ ดำเนินงาน ดังนั้น การมีพฤติกรรมการใช้ และพฤติกรรมป้องกันอันตรายจากการใช้สาร กำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องจะช่วยลดการได้รับสารและความเป็นพิษได้ (สำนักงานเศรษฐกิจ การเกษตร, 2539, หน้า 1; ไพศาล รัตนเสถียร, 2541, หน้า 272; พูลศิริ กิจวรรณ, 2543, หน้า 51; สุภทศิริ พรสุรัตน์, 2543, หน้า 49; สำนักงานเกษตรจังหวัดชัยนาท, 2543, หน้า 2-11; คณะกรรมการจัดทำแผน 9 กระทรวงสาธารณสุข, 2544, หน้า 47)

บ้านโป่ง หมู่ที่ 3 ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เป็นหมู่บ้านที่มีภูมิอากาศร้อนชื้น ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มมีคลองชลประทานผ่านห่างจากที่ว่าการอำเภอบ้านหมี่ประมาณ 17 กิโลเมตร ห่างจากโรงพยาบาลบ้านหมี่ ประมาณ 16 กิโลเมตร และห่างจากสถานีอนามัยตำบลไผ่ใหญ่ ประมาณ 3 กิโลเมตร จำนวนประชากร 365 คน ชาย 208 คน หญิง 157 คน ประชากรวัยแรงงาน 242 คน อาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ทำนา รับจ้างในภาคเกษตรกรรมและประกอบอาชีพเสริมคือ รับผ้ามาเย็บที่บ้าน ฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง รายได้เฉลี่ย คนละ 25,243 บาท/ปี ผลผลิตข้าว ส้ม และผักสวนครัว การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ผู้สูงอายุและผู้พิการได้รับการดูแลจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดลพบุรี โดยผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการหมู่บ้าน คนในครัวเรือนติดสุราร้อยละ 6.6 สูบบุหรี่ร้อยละ 19.6 จากจำนวนประชากรทั้งหมด ด้านสาธารณสุขโรค ร้อยละ 98.5 มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง มีไฟฟ้าร้อยละ 100 มีประปาหมู่บ้านและใช้น้ำประปาสำหรับอุปโภค ร้อยละ 100 ใช้น้ำคลองชลประทานเพื่อการเกษตรกรรม ร้านค้าจำนวน 4 แห่ง และร้านอาหารจำนวน 3 แห่ง การจัดการขยะจากครัวเรือนใช้วิธีเผากลางแจ้ง ส่วนมูลสัตว์นำไปทำปุ๋ย

จากข้อมูลผลการสำรวจพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของสถานีอนามัยตำบลไผ่ใหญ่ปี 2548 พบว่าปัญหาทางด้านสาธารณสุขที่เกิดจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรหมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี โดยสรุปเป็นดังนี้

1. การฉีดพ่นยากำจัดแมลงและวัชพืชไม่ถูกวิธี ซึ่งมีสภาพของปัญหา คือ เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ในการป้องกันตัวไม่เหมาะสม การใช้ปากเป่าซึ่งผงออกจากนมหนู และไม่ดูทิศทางลมขณะฉีดพ่นยา
2. เกษตรกรขาดความตระหนักต่ออันตรายที่จะเกิดกับสุขภาพ ซึ่งมีสภาพของปัญหา คือ เห็นความสะดวกสบายและรวดเร็วในการทำงาน ไม่คุ้นเคยกับการใช้อุปกรณ์ในการป้องกันตัว และเกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการใช้สารเคมีที่ถูกต้อง
3. การบาดเจ็บจากการทำงาน ซึ่งมีสภาพของปัญหา คือ ได้รับบาดเจ็บจากเครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำงาน และได้รับบาดเจ็บจากสัตว์มีพิษและพืช

จากข้อมูลผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะต้องทำการวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี ซึ่งนอกจากจะเป็นกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรในการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มเป้าหมายแล้วยังมีความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล เรื่องอาหารปลอดภัย และยุทธศาสตร์จังหวัดลพบุรี

คำถามการวิจัย

จะพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ได้อย่างไร ซึ่งประกอบด้วยคำถามย่อย 3 คำถาม ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เป็นอย่างไร
2. แนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี คืออะไร
3. จะพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
2. เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนา และดัชนีชี้วัดความสำเร็จในการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
3. เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตพื้นที่
การศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะพื้นที่ หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี
2. ขอบเขตประชากร
ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย
2.1 เกษตรกรที่รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีในนาข้าว หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ต.ไผ่ใหญ่ อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี จำนวน 16 คน

2.2 ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร จำนวน 15 คน ได้แก่

2.2.1 ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. จำนวน 4 คน

2.2.2 เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบลไผ่ใหญ่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขอำเภอบ้านหมี่ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม) 10 คน

2.2.3 เจ้าหน้าที่เกษตรจากศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรตำบลไผ่ใหญ่ 1 คน

3. ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี หมู่ที่ 3 บ้านโปร่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี โดยใช้พฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในขั้นตอนต่างๆ ของการใช้ 3 ขั้นตอนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยซึ่งประกอบด้วย

3.1 การผสม และการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

3.2 การฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

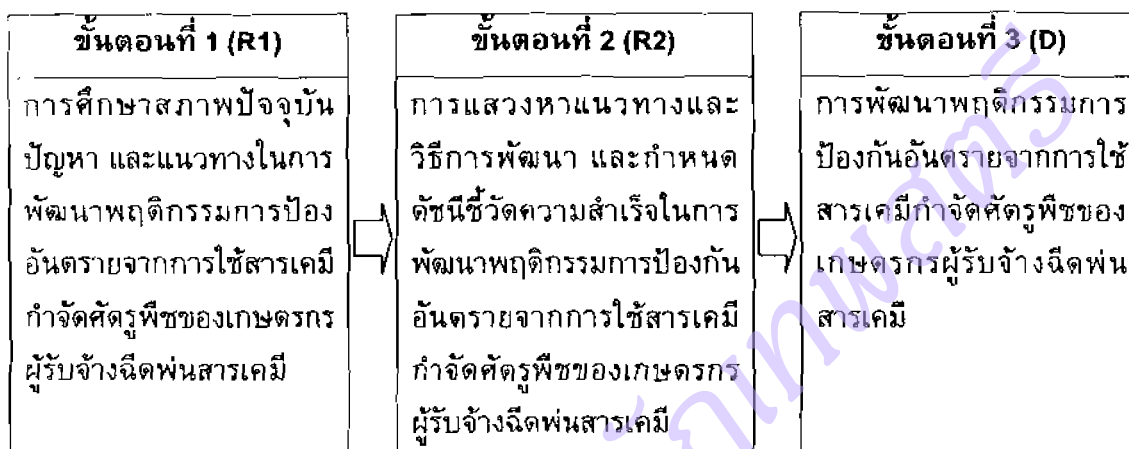
3.3 การดูแลอุปกรณ์การฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

4. ขอบเขตระยะเวลา

การวิจัยใช้ระยะเวลาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2548

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยและพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี หมู่ที่ 3 บ้านโปร่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี เป็นการพัฒนาพฤติกรรมที่เชื่อมั่นว่าผู้ที่มีส่วนสำคัญและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีศักยภาพเพียงพอที่พัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้ ถ้าได้รับการเสริมพลัง (empowerment) ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นการวิจัยนี้จึงเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research : PAR) ในการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างสำคัญจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในทุกขั้นตอนของการวิจัย และพัฒนา โดยกำหนดการดำเนินงานไว้ 3 ขั้นตอน ต่อเนื่องกันดังปรากฏในภาพ 1

ภาพ 1 ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง สารเคมีที่ฆ่า กำจัด ทำลายสิ่งมีชีวิตซึ่งอาจเป็นพืช หรือสัตว์ก็ได้ ในการศึกษาครั้งนี้จำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ สารกำจัดแมลง สารกำจัดวัชพืช สารกำจัดเชื้อรา และสารกำจัดศัตรูพืช

ผู้รับจ้างฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืชในนาข้าว หมายถึง ประชาชนที่มีอาชีพหลักหรือ อาชีพเสริมรับจ้างฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืชในนาข้าวอาศัยอยู่ใน หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไม้ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี รับจ้างฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืชมาอย่างน้อย 6 เดือน

เกษตรกรที่ทำนาข้าว (Agricultural worker/Field workers) หมายถึง บุคคลผู้ที่ประกอบ กิจกรรมทางการเกษตร ทำนา ทั้งที่เป็นเจ้าของที่ดินหรือเช่าที่ดินผู้อื่น

พฤติกรรม หมายถึง การปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรที่ ปลุกพืช วัดโดยใช้แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ การปฏิบัติตนถูกต้อง และไม่ถูกต้อง

พฤติกรรม การป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง การปฏิบัติ ตนของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี ตามหลักวิชาการ ทั้งในการผสม และการใช้สารเคมี กำจัดศัตรูพืช การฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การดูแลอุปกรณ์การฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

การผสมและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้รับจ้างฉีดพ่น สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในนาข้าวกระทำในการผสมและการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้แก่ การ อ่านฉลากแนะนำ ใช้อุปกรณ์หรือไม้คนขณะผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการใช้สารเคมีหลาย ชนิดประกอบกัน

การฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีกำจัด ศัตรูพืชในนาข้าวกระทำในการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ได้แก่ การฉีดพ่นสารเคมีกำจัด ศัตรูพืชโดยมีการป้องกันอันตรายต่อผู้ฉีดพ่นอย่างถูกวิธี

การดูแลอุปกรณ์การฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในนาข้าวกระทำในดูแลอุปกรณ์การฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้แก่ การดูแลอุปกรณ์ฉีดพ่นให้มีสภาพดีไม่มีรอยแตก รั่ว และล้างทำความสะอาดเครื่องมือ อุปกรณ์การฉีดพ่นเคมีทันทีหลังฉีดพ่น ไม่ใช้ปากเป่าอุปกรณ์ฉีดพ่น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี หมู่ที่ 3 บ้านโป่ง ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี มีความปลอดภัยจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และมีสุขภาพอนามัยที่ดีจากการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
2. สามารถนำแนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมี ไปขยายผลสู่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป
3. เกษตรกรผู้รับจ้างฉีดพ่นสารเคมีและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้นำประสบการณ์การเรียนรู้ไปพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังๆ ในชุมชนได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน